

خانه به هیز و لاوازه‌کانی تاکایه‌تی، بوچونه‌کان، کیشه‌کان و ناستی هوشیاری تاک

دیدگای دهرورناسی کۆمه‌لایه‌تی

ناسۆ بیاره‌یی

2007-3-27 سۆنید

assobyari@yahoo.com

له‌بەر رۆشنایی شۆرشی رۆشنییری و فه‌ره‌نسیدا، تاکایه‌تی بوون (individualism)، له زۆر لایه‌نی جیاوازا ، به‌هیزبوونی به‌خۆیه‌وه یینی ، له‌وانه‌ نازادی تاک ، مافی ده‌نگ دان، مافی خۆیندن و سه‌ربه‌خۆیی. سه‌ره‌ئدانی سه‌ربه‌خۆیی بێرکردنه‌وه‌ی تاک، کۆتایی به‌ ده‌سه‌لاتی رها و بێ سنووری که‌لیسای و خاوه‌ن ده‌سه‌لاته‌کانی ناو کۆمه‌لگه‌کانی هانی. ئه‌و سه‌رخۆبوونه‌ی تاک، سه‌ره‌تایه‌کی بۆ رێه‌وی مۆدیرنیزم دروستکرد.

له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ تاکه‌رای (individualism) کۆمه‌لگه‌ی کیشه‌ی له‌ گه‌ل خۆیدا کرد به‌ تووشی کۆمه‌لگه‌وه‌:

- کیشه‌ی گۆشه‌گیربوونی دهرورنه‌کان (تاکه‌کان). له‌کۆمه‌لگه‌ی تاکایه‌تیدا، تاک هه‌ست به‌ په‌راویزی خۆی ده‌کات و خۆی له‌ دهره‌وه‌ی هه‌ستی تاکه‌کانی تردا ده‌دۆزیته‌وه‌ و بچراندنی ئه‌و پێوه‌ندییه‌ی که‌ هه‌یه‌تی.
- نارسیزم و خۆپه‌رستی: به‌هۆی گۆشه‌گیربوونه‌وه‌، تاک وویست و پێویستی خۆی ده‌خاته‌ پێش تاکه‌کانی دی کۆمه‌لگه‌وه‌ و هه‌رده‌م به‌ دوا‌ی به‌دیه‌یتانی ئاره‌زووه‌ تایبه‌تیه‌کانی خۆیه‌تی.
- کاتی‌ک تاک خۆ وویستن به‌رز ده‌نرخینیت، کۆمه‌لگه‌ی پێوه‌ندی کال و دروستکراو بو‌خۆی، بۆ پر کردنه‌وه‌ی ئه‌و بۆشاییه‌ دروست ده‌کات که‌ تیايدا ده‌ژی. پێوه‌ندیه‌کان کاتی ده‌بن و بۆ پاراستنی نازادی تاکایه‌تی قول نابنه‌وه‌. ئه‌و جۆره‌ پێوه‌ندیانه‌ تاسه‌ر نابن و له‌ کار ده‌که‌ون.
- له‌ کۆمه‌لگه‌ی تاکه‌راییدا، مرۆقه‌کان له‌ کێپرکێیه‌کی به‌رده‌وام دان، بۆ نمونه‌ له‌ فێرگه‌، شوینی کار. هتد.
- سه‌ره‌ئدانی کیشه‌ی ده‌سه‌لات به‌هۆی گۆشه‌گیری و ته‌نیایی له‌ کۆمه‌لگه‌ی تاکایه‌تی، کیشه‌یه‌کی تره‌، که‌ زۆرچار تاک له‌ بێ ده‌سه‌لاتیدا، ده‌سه‌لاتی خۆی ده‌به‌خشیت به‌ ریکخراوه‌کان، پارتی و په‌یمانگاکان که‌ له‌ کۆمه‌لگه‌دا هه‌ن.
- تاکایه‌تی ده‌بیتته‌ هۆکاری دروستبوونی سیسته‌می کوپربوون یان نابینایی، که‌ مرۆقه‌کان پێیان وایه‌ به‌هۆی خۆ فێرکردن و زانینه‌وه‌ ده‌توانن پاده‌ی تاوان له‌ کۆمه‌لگه‌ که‌م بکریته‌وه‌ و ریگه‌ی ئی بگیریته‌.

بیزاری به‌ سه‌ره‌ئدانی تاکایه‌تی سێ کیشه‌ی سه‌ره‌کی له‌ هوشیاری تاکدا ده‌خاته‌ روو:

1. كيشەى دوو جيهان، جيهانى دەرەو و ناوہوى تاك. ئە كاتىكدا كە تاك ھەست بە بوونى نازادى دەرۋونى خۇى دەكات ئە گەل خۇدى خۇيدا، ئە برىاردان و بىركردنەوہدا، جيهانىكى بابەتياھى دەرەكيش كارىگەرى خۇى دەبىنىت ئە سەر بىر و بۇچونى. كيشەى دوو جيهان ئە لاي تاك ئەو دەگەتتە كە چەند ئاستەنگ دەبىت بۇ تاك كە بتوانىت بەلانىسەك ئە نيوان جيهانى دەرۋونى ناوہوہدا و جيهانى ماترىئاستى دەرەوہدا دروست بكتا.

2. كيشەى زانست كە وەكو ئاۋىنەيەك بەركاردەبىت: كيشەى وەرگرتنى زانىارى كە چۇن تاك ئە جيهانى ماترىئاستى دەرەوہدا زانىارى وەرى دەگرەت رەوانەى دەكات بۇ جيهانى تايەتى ناوہوى خۇى، چۇن پىۋەستىيان دەكات پىكەوہ و ئاستى كارىگەرى ھەردووكيان ئە سەر يەكتەر و بوونى تاك چۇن دەبىت.

3. كيشەى خۇ ناسىن و بۇچوونى ناوہكى يان ناوخۇى: ئاستەنگە بەرامبەر وەلامدانەوى ئەو پىرسىارە دەرۋونىانە كە رۋبەرۋى تاك دەبنەوہ، كە خۇدى تاك دەبزوینن. ئە بەر ژيانى دوو لايەنى تاك و دوالىزم، تاك ناتوانىت خۇى بدۇزىتەوہ، ئەوانەى خوارەوہش كۆمەتەك بەشى سەرەكى و بىچىنەبىن كە ئەو ئاستەنگە ناوخۇيانە دەخەنەرو و دەستىشانىان دەكەن كە تاك تىايدا دەژت:

- بارسەنگى قورسايى ئاستى پىۋەرەكان كاتىك تاك دەبەوت بەشپەيەكى بىرمەندانە (مىنتان) ئە گەن جيهانى دەرەوہدا خۇى بناسىنىت و ئە كاتى قۇناغەكانى سەرنجدان و ووردبوونەوہدا.
- ئاستەنگى ئە بەكارهيتانى بەشى راستى بىروھۇش بۇ سەرنجدان، بۇ نەمۋنە كاتىك تاك سەبىرى ئاۋىنە دەكات، كام لايەن دەخاتە گەر بۇ ئەو جۆرە سەرنجدانە كە تا وىنەكان بە شپەيەكى دروست بىبىنىت.
- ئاستى دنىيى، كاتىك تاك خۇى و مرقەكانى تر ھەلدەسەنگىتتە ئە كاتە جىاوازەكاندا، ياخود ئەو قۇناغانە كامەنن كە تاك بەسەرىدا تىدەپەرئ ئە كاتى خەمۇكىدا. ئەم ئاستەش گرتگە بۇ ئەوہى تاك بتوانىت برىارىكى يەكلاكرانە وەرگرت.

مافى بلاوكردەوہى ئەم باسە بەپى ياساى بلاوكردەوہ پارىزراوہ

سەرچاۋەكان

سىمىنار و تاووتۋىكردن/كۆلەتۋى دەرۋونناسى كۆمەلایەتى/مىتۋدى دوو/زانكۆى خىشە/سوئد/ 2007-2-9

Gergen, J. (1999). *An invitation To Social Construction*. London: Sage Publication

بۇكانى، ساىبەر ئەجمەد (2004). *فەرھەنگى ساىكۆلۆژى ئىنگلىزى. عەرەبى، كوردى/ عەرەبى. كوردى، ئىنگلىزى. سىلمانى*